

Asia C-57/23

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

2.2.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Nejvyšší správní soud (Tšekki)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

26.1.2023

Vastapuoli:

JH

Valittaja:

Policejní prezidium

Pääasian kohde

Kanne, jolla vaaditaan määrittämään, että tunnistamistoimenpiteiden toteuttamista, kantajaa koskevien näyttöiden ja tietojen säilyttämistä ja näin saatujen henkilötietojen myöhempiä säilyttämistä hänen syytteesenpanonsa yhteydessä on pidettävä laittomana toimenpiteenä.

Ennakkoratkaisukysymysten kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Millaista eri ryhmiin kuuluvien yksittäisten rekisteröityjen erottamista edellytetään direktiivin 2016/680 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tai 6 artiklassa, kun sitä tulkitaan yhdessä 10 artiklan kanssa? Onko henkilötietojen käsittelyn minimoimista koskevan velvoitteen ja eri henkilötietoryhmien erottamista koskevan velvoitteen mukaista, että

- kansallisessa lainsäädännössä sallitaan geneettisten tietojen kerääminen kaikista henkilöistä, joita epäillään tai syytetään tahallisesta rikoksesta?
- 2) Onko direktiivin 2016/680 4 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaista, että poliisiviranomaiset arvioivat rikosten ennalta estämisen, tutkimisen tai paljastamisen yleisen tarkoituksen perusteella DNA-profiilin jatkuvan säilyttämisen tarpeellisuuden sisäisten ohjesääntöjensä mukaisesti, mikä käytännössä tarkoittaa usein arkaluonteisten henkilötietojen säilyttämistä määräämättömän ajan ilman, että tällaisten henkilötietojen säilyttämiselle asetetaan mitään enimmäisrajaa? Jos tämä ei ole direktiivin mukaista, millä kriteereillä, jos sellaisia on, olisi arvioitava tätä tarkoitusta varten kerättyjen ja säilytettyjen henkilötietojen säilyttämisen ajallista sopivuutta?
 - 3) Jos kyseessä ovat direktiivin 2016/680 10 artiklan soveltamisalaan kuuluvat erityisen arkaluonteiset henkilötiedot, mikä on tietojen hankkimista, säilyttämistä ja poistamista koskevien niiden aineellisten tai menettelyllisten edellytysten vähimmäislaajuus, joita on säänneltävä ”sitovilla yleisillä säännöillä” jäsenvaltion lainsäädännössä? Voiko myös oikeuskäytäntö olla direktiivin 2016/680 8 artiklan 2 kohdassa, luettuna yhdessä 10 artiklan kanssa, tarkoitettua ”jäsenvaltion lainsäädäntöä”?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta 27.4.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/680 (EUVL 2016, L 119, s. 89) 4–6, 8 ja 10 artikla.

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Tšekin tasavallan poliisista annetun lain nro 273/2008 (zákon o Policii České republiky, jäljempänä poliisilaki) 65 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Poliisi voi tehtäviään suorittaessaan myöhempää tunnistamista varten

a) tehdä henkilöille, joita syytetään tahallisesta rikoksesta, tai henkilöille, joille on ilmoitettu epäilystä tällaiseen rikokseen, seuraavia toimenpiteitä:

--

sormenjälkien ottaminen, fyysisten tuntomerkkien selvittäminen, kehon mittaaminen, kuva-, ääni- ja muiden vastaavien tallenteiden tekeminen sekä biologisten näytteiden ottaminen geneettisten tietojen selvittämiseksi.

--

(5) Poliisi poistaa 1 momentin mukaisesti saadut henkilötiedot heti, kun niiden käsittely ei ole enää tarpeen rikosten ennalta estämiseksi, tutkimiseksi tai paljastamiseksi tai rikokseen liittyvien syytetoimien vuoksi – –”

Poliisilain 65 § pannaan täytäntöön Policie České republikyn (jäljempänä Tšekin poliisi) sisäisillä ohjesäännöillä poliisiylijohtajan antamien ohjeiden muodossa. Näiden ohjeiden sisältö ei ole julkinen, ja ne luovutetaan pyynnöstä yksittäisten hakijoiden tarkasteltaviksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei päässyt tutustumaan niiden sisältöön.

Merkityksellistä on myös ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka mukaan henkilötietojen hankkimisen tai säilyttämisen lainmukaisuus edellyttää poliisilain 65 §:ssä säädettyjen edellytysten noudattamisen lisäksi myös suhteellisuusperiaatteen noudattamista kussakin yksittäistapauksessa.

Yhteenveto pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Policie České republiky, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality skupiny kriminální policie a vyšetřování v Expozituře Plzeň (Tšekin poliisin Plzeňin paikallisjaoston rikospoliisi- ja rikostutkintayksikön korrupciontorjunta- ja talousrikostutkintaosasto, jäljempänä valittaja) aloitti 11.12.2015 vastapuolta vastaan rikosoikeudellisen menettelyn nimikkeellä vieraan omaisuuden hallintaa koskevien velvollisuuksien rikkominen. Rikkomisessa oli kyse tuen myöntämisestä siitä huolimatta, että vastapuoli oli tiennyt, että käsiteltävänä oleva hakemus ei täytä tuen myöntämisen edellytyksiä.
- 2 Valittaja kuulusteli vastapuolta 13.1.2016 rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä ja määräsi tunnistamistoimenpiteet suoritettaviksi. Vastapuolen esittämästä vastustuksesta huolimatta valittaja otti vastapuolen sormenjäljet, näytteen posken limakalvolta DNA-profiilin luomista varten ja valokuvia sekä laati vastapuolesta kuvauksen, joka kirjattiin Tšekin poliisin asiaankuuluviin tietokantoihin (jäljempänä riidanalainen toimenpide).
- 3 Městský soud v Praze (Prahan kaupunkioikeus, Tšekki) 15.3.2017 antamalla tuomiolla vastapuoli tuomittiin lainvoimaisesti vieraan omaisuuden hallintaa koskevien velvollisuuksien rikkomisesta ja virkamiehen toimivallan väärinkäytöstä. Vastapuoli syyllistyi edellä mainittuihin tekoihin varaministerin ominaisuudessa käyttämällä huomattavaa vaikutusvaltaansa tuen hyväksymispäätökseen ja ajamalla tarkoituksellisesti kansalaisjärjestön tukihakemuksen hyväksymistä ja sen maksamista, vaikka hän tiesi, että hakija ei täyttänyt tuen myöntämisen edellytyksiä. Näin tehdessään vastapuoli aiheutti Tšekin valtiolle vahinkoa yhteensä 4 500 000 Tšekin korunan arvosta.

- 4 Vastapuoli vaati 8.3.2016 nostamallaan kanteella riidanalaisen toimenpiteen toteamista lainvastaiseksi.
- 5 Městský soud v Praze hyväksyi kanteen 23.6.2022 antamallaan tuomiolla ja totesi, että kyseinen toimenpide oli lainvastainen. Se totesi lisäksi, että mainitulla tavalla saatujen henkilötietojen säilyttäminen Tšekin poliisin tietokannoissa oli niin ikään lainvastaista. Městský soud v Praze vaati näin ollen valittajaa poistamaan kaikki vastapuolta koskevat henkilötiedot Tšekin poliisin tietokannoista.
- 6 Valittaja valitti Městský soud v Prazen tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 7 *Valittaja* väittää, että kyseinen toimenpide ei ollut lainvastainen. Se esittää, että ainoa edellytys geneettisen materiaalin ottamiselle tällaisissa tapauksissa ilmenee poliisilain 65 §:stä, nimittäin se, että henkilöä syytetään tahallisesta rikoksesta, tai se, että henkilölle on ilmoitettu, että häntä epäillään tahallisesta rikoksesta. Tämä edellytys täyttyi käsiteltävässä asiassa. Valittajan näkemyksen mukaan valittajan tehtävänä ei ollut arvioida mitään muuta.
- 8 Valittaja myös korostaa, että se oli arvioinut vastapuolen henkilötietojen keräämisen ja säilyttämisen oikeasuhteisuuden. Näin tehdessään se otti huomioon laittoman toiminnan uusiutumisen mahdollisuuden ja laajenemisen ja sen, että vastapuoli oli aiemmin syyllistynyt laittomaan toimintaan rikkomusten muodossa. Vastapuolen henkilötietojen säilytysajan osalta valittaja korosti, että Tšekin poliisilla on käytössään henkilötietojen säilyttämisen tarpeellisuuden määrittämistä koskeva (sisäinen) tarkastusmekanismi. Lisäksi valittaja esittää, että vastapuolta koskeva rikosoikeudellinen menettely päättyi vuonna 2017 vastapuolelle määrättyyn neljän vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen eli suhteellisen hiljattain. Poliisin sisäisten ohjesääntöjen väitetyn puutteellisen julkisuuden osalta valittaja korosti lopuksi, että kyseiset sisäiset ohjesäännöt on asetettu julkisesti saataville tiedonsaantioikeuden nojalla ja että lainsäädäntöä on aina täydennettävä oikeuskäytännöllä, mikä koskee myös poliisilain 65 §:ää.
- 9 *Vastapuoli* korosti huomautuksissaan aluksi, että toimenpiteen kohtuullisuutta ei tarkasteltu ajankohtana, jolloin Tšekin poliisiviranomaiset toteuttivat toimenpiteen. Poliisiviranomainen toteutti toimenpiteen täysin automaattisesti ottaen huomioon poliisilain 65 §:n 1 momentin a kohdan sanamuodon ja sen, että vastapuolta syytettiin tahallisesta rikoksesta. Valittajan *jälkikäteen* esittämät päätelmät tekijän rikollisen toiminnan jatkumisesta rikkomusten muodossa ja näin ollen hänen henkilötietojensa säilyttämisen tarpeellisuudesta poliisin tietokannoissa eivät ole hyväksyttäviä, kuten eivät myöskään abstraktit ja perusteettomat viittaukset laittoman toiminnan uusimismahdollisuuteen. Vastapuoli kyseenalaistaa sen, että valittajan mukaan viisi vuotta tuomion antamisesta on liian lyhyt aika tällaisten tietojen poistamiselle, kun samalla joissakin tapauksissa tieto tuomiosta voidaan poistaa saman ajan kuluessa.

Vastapuoli arvostelee myös sitä, että tunnistamistoimenpiteiden toteuttamista koskevat poliisin ohjesäännöt eivät ole julkisia, vaikka lainsäädännön julkisuus on oikeusvaltion olennainen perusta. Oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti kaikista toimenpiteistä, joilla voidaan puuttua perusoikeuksiin, on säädettävä suoraan lailla. Poliisin sisäiset organisaatiosäännöt, jotka eivät ole lainsäädäntöä, eivät voi korvata tällaista lainsäädäntöä.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

Yleiset huomautukset

- 10 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyjä siitä, ovatko henkilötietojen, erityisesti DNA-profiilin muodossa olevien arkaluonteisten henkilötietojen, hankkimista ja säilyttämistä myöhempää tunnistusta varten koskevan kansallisen lainsäädännön tietyt näkökohdat yhdenmukaisia Euroopan unionin lainsäädännön sekä unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan direktiivin 2016/680 tulkinta on tässä yhteydessä ratkaisevan tärkeää käsiteltävän asian ratkaisun kannalta. Ennen kunkin ennakkoratkaisukysymyksen asiasisällön selittämistä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää aiheellisena mainita kaksi yleistä seikkaa, jotka ovat yhteisiä kaikille kolmelle ennakkoratkaisukysymykselle.
- 11 Ensinnäkin direktiivi 2016/680 on suhteellisen uusi unionin säädös, jota koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä ei toistaiseksi vielä ole. Asetusta (EU) 2016/679 (jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus) ja sen edeltäjää, direktiiviä 95/46, koskeva oikeuskäytäntö tarjoaa varmasti kelvollisia tulkinnallisia lähtökohtia moniin tässä yhteydessä esitettyihin kysymyksiin. Ei kuitenkaan ole selvää, missä määrin tietosuoja-asetuksen säännökset ovat tosiasiallisesti sellaisenaan siirrettävissä analogisesti direktiivin 2016/680 erityiseen soveltamisalaan. Jos nämä kaksi järjestelmää olisivat identtisiä, ei olisi selvää, miksi unionin lainsäätaja on pitänyt tarpeellisena antaa tietosuoja-asetuksen lisäksi kattava erityissäädös direktiivin 2016/680 muodossa. Näin ollen voidaan olettaa, että luonnollisten henkilöiden suojelun, joka liittyy henkilötietojen käsittelyyn rikosten torjumiseksi, tutkimiseksi tai syytetoimien toteuttamiseksi, on tarkoitus poiketa joiltakin osin yleisestä tietosuojajärjestelmästä. Kaikkia kolmea kysymystä yhdistävä tekijä on pyrkimys selvittää, mikä tämän eron pitäisi tarkalleen ottaen olla.
- 12 Toiseksi käsiteltävä asia liittyy erityisen arkaluonteisten henkilötietojen eli henkilöiden geneettisen materiaalin ja sen perusteella laaditun DNA-profiilin laajamittaiseen käsittelyyn. Tällaisiin henkilötietoihin viitataan nimenomaisesti direktiivin 2016/680 10 artiklassa, jossa geneettiset tiedot kuuluvat ”erityisiä henkilötietoryhmiä koskevan käsittelyn” piiriin ja jossa säädetään, että tietojen käsittelyyn on oltava ”ehdottoman välttämätöntä” ja että ”rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevat asianmukaiset suojatoimet on toteutettu”. Tästä

oikeudellisesta kehyksestä tai unionin tuomioistuimen nykyisestä oikeuskäytännöstä, mukaan lukien yleisen tietosuoja-asetuksen vastaavaa säännöstä koskeva oikeuskäytäntö, ei kuitenkaan käy selvästi ilmi, miten tämän ”erityisen erikoiskehyksen” on käytännössä tarkoitus poiketa direktiivissä 2016/680 jo olevasta erikoiskehyksestä ja siinä säädetyistä henkilötietojen suojan korkeasta tasosta.

- 13 Koko tilanteelle on ominaista, että edellytykset, joiden perusteella voidaan päättää olla toteuttamatta tunnistamistoimenpiteitä tai määrätä jo hankitut henkilötiedot poistettaviksi, ovat olemassa oikeuskäytännössä vain ei-tyhjentävän luettelon muodossa. Niillä ei kuitenkaan ole minkäänlaista lakisääteistä perustaa. Lisäksi siitä, onko toimenpide suhteeton, päätetään käytännössä vasta hallintotuomioistuimissa useiden näiden edellytysten perusteella ja huomattavalla viiveellä. Ei ole tavanomaista, että tunnistustoimenpiteen toteuttava poliisiviranomainen ei pysty tekemään tutkinnan alkuvaiheessa vaaditun tyyppistä ja laajuista arviointia, koska sillä ei välttämättä ole edes kyseisiä tietoja.

Ensimmäinen kysymys

- 14 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen yksityisyyden suojan osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on toistuvasti ilmaistu vaatimus, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolen kansallisessa lainsäädännössä on eroteltava rikokset, joiden yhteydessä DNA-näytteitä kerätään, ottaen huomioon niiden yhteiskunnallinen merkitys. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mielestä ei ole mahdollista kohdella törkeiden rikosten, erityisesti väkivaltarikosten, tekijöitä, joiden DNA-näytteiden kerääminen ja säilyttäminen on oikeutettua, samalla tavalla kuin vähemmän törkeiden rikosten tekijöitä (ks. erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.2.2020, Trajkovski ja Chipovski v. Pohjois-Makedonia, valitukset nro 53205/13 ja 63320/13; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.2.2020, Gaughran v. Yhdistynyt kuningaskunta, valitus nro 45245/15; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.6.2017, Aycaguer v. Ranska, valitus nro 8806/12 tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 4.12.2008, S ja Marper v. Yhdistynyt kuningaskunta, valitukset nro 30562/04 ja 30566/04).
- 15 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä korostetaan myös yleisesti, mutta muun lainsäädännön kuin direktiivin 2016/680 tulkinnan yhteydessä, perusoikeuksiin puuttumisen (henkilötietojen hankkimisen muodossa) vakavuuden ja rikollisen toiminnan törkeyden välistä oikeasuhteisuusvaatimusta – ks. esim. tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 140 kohta; tuomio 21.12.2016, Tele2, C- 203/15 ja C- 698/15, EU:C:2016:970, 102 kohta; tuomio 2.10.2018, Ministerio Fiscal, C- 207/16, EU:C:2018:788, 56 ja 57 kohta ja lausunto 1/15 (EU:n ja Kanadan välinen PNR-sopimus), 26.7.2017, EU:C:2017:592, 149 kohta.

- 16 On kuitenkin edelleen epäselvää, minkälaista oikeasuhteisuutta tässä tosiasiasa tarkoitetaan ja missä määrin tietokantojen muodostamisen logiikka (systeeminen ja lainsäädännöllinen oikeasuhteisuus) voidaan automaattisesti ja viipymättä korvata arvioinnilla, joka koskee oikeasuhteisuuden arviointia yksittäisen rikosentekijän osalta kussakin yksittäistapauksessa (konkreettinen ja tapauskohtainen oikeasuhteisuus). Toisin sanoen, jos lainsäätäjällä on eriyttänyt näitä riittävästi lainsäädäntötasolla (rikostyyppien törkeyden suhteen ja asettamalla muita yleisiä oikeasuhteisuuden kriteerejä), onko aina tarpeen arvioida tarkemmin kunkin yksittäisen keräämisen oikeasuhteisuutta kussakin yksittäistapauksessa?
- 17 Kaikesta päätellen kansallinen lainsäätäjällä vaikuttaisi katsovan, että se on jo suoraan poliisilain 65 §:n 1 momentissa tehnyt tunnistamistietojen hankkimisen oikeasuhteisuuden arvioinnin rajaamalla sen soveltamisen vain tahallisiin rikoksiin ja erottamalla siten eri ryhmiin kuuluvat rekisteröidyt toisistaan riittäväällä tavalla. Tämän logiikan mukaisesti yksittäisten tapausten oikeasuhteisuuden arviointi yksittäistapauksissa ei ole tarpeen. Tätä päättelyä pidetään kuitenkin riittämättömänä.
- 18 Näin ollen herää kysymys siitä, millaista lainsäädäntöön tai oikeuskäytäntöön liittyvää erottamista direktiivi 2016/680 todellisuudessa edellyttää tältä osin jäsenvaltioilta. Vaikuttaa siltä, että direktiivin 2016/680 6 artiklassa edellytetään vain sitä, että epäiltyjen ja tuomittujen henkilöiden henkilötiedot ja toisaalta uhrien ja rikokseen nähden kolmansien osapuolten henkilötiedot erotetaan toisistaan. Luettelo on kuitenkin vain esimerkinomainen (se alkaa sanalla ”kuten”). Käsiteltävien tietojen oikeasuhteisuutta koskeva vaatimus on selvästi seurausta direktiivin 4 artiklan periaatteista ja oikeuskäytännöstä, mutta tämän säännöksen soveltamisala on epäselvä käsiteltävänä olevan kysymyksen osalta.

Toinen kysymys

- 19 Toinen kysymys koskee sitä, kuinka pitkään poliisiviranomaiset säilyttävät tunnistamistietoja. Direktiivissä 2016/680 tai sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä aikarajoista.
- 20 Direktiivin 2016/680 4 artiklan 1 kohdan e alakohdasta sekä unionin tuomioistuimen yleisistä periaatteista ja oikeuskäytännöstä käy ilmi, että henkilötietoja säilytetään ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen henkilötietojen käsittelytarkoitusten toteuttamista varten. Ei ole kuitenkaan selvää, miten tätä logiikkaa on sovellettava tilanteeseen, jossa ilmoitettuna tarkoituksena on rikosten ennalta estäminen, tutkiminen tai paljastaminen, mikä on luonteeltaan tulevaisuuteen suuntautuvaa ja ajallisesti rajoittamatonta.
- 21 Henkilötietojen säilytyksen keston arvioinnissa kohtaavat käytännössä päämäärältään kaksi eri oikeasuhteisuuden tyyppiä: yhtäältä *rakenteellinen* ja toisaalta *yksilökohtainen*. Jos rikosten ennalta estäminen, tutkiminen tai paljastaminen hyväksytään yleisesti ottaen oikeutetuksi tavoitteeksi, looginen ja

oikeasuhteinen keino sen saavuttamiseksi on säilyttää mahdollisimman suurta määrää rekisteröityjä koskevia tietoja mahdollisimman pitkään. Poliisin tietokanta, josta hakija olisi pyynnöstä poistettava tietyn ajan kuluttua, ei pian täyttäisi enää mitään tarkoituksenmukaista rikosten paljastamistehtävää.

- 22 Sitä vastoin, kun on kyse oikeasuhteisuuden arvioinnista yksittäisten henkilöiden tai rikosentekijöiden poliisin tietokannoista poistamista koskevissa pyynnöissä, jatkuvaa rekisteröintiä poliisin tietokantaan pidetään jatkuvana rangaistuksena, jossa enemmän tai myöhemmin herää kysymys siitä, kuinka paljon aikaa kuluu rikosentekijän epäilyn tai tuomion ja hänen myöhemmän elämänsä välillä, mukaan luettuna arvelu rikoksen uusimisen riskistä.
- 23 On ymmärrettävää, että mahdollinen Tšekin poliisin saamien tunnistustietojen säilyttämisen jatkuvan perusteltavuuden säännöllinen sisäinen arviointi voi varmistaa rikosten tehokkaan tutkimisen tai paljastamisen rakenteellisen päämäärän. Näin ollen herää kysymys, onko unionin lainsäädännön mukaista, että kansallisessa lainsäädännössä ei aseteta mitään enimmäisrajaa säilytyksen mahdolliselle kestolle siten, että käytännössä poliisiviranomaisten säännöllisen sisäisen arvioinnin perusteella on todennäköistä, että saadut DNA-profiilit säilytetään ilman aikarajoitusta.
- 24 Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että se tuntee ”oikeuden tulla unohdetuksi” periaatteen, joka on vahvistettu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ja myöhemmin kodifioitu yleisen tietosuoja-asetuksen 17 artiklaan. On kuitenkin kysyttävä, miten tämä lähestymistapa ja oikeuskäytäntö ovat siirrettävissä poliisin tietokantojen ja direktiivin 2016/680 asiayhteyteen, kun niiden mielekäs toiminta ja käytettävyys voidaan varmistaa vain, jos näitä tietokantoja vertauskuvallisesti ”ei unohdeta”.

Kolmas kysymys

- 25 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella ei ole epäilystäkään siitä, että poliisiylijohtajan ohjeiden muodossa olevat poliisin sisäiset ohjesäännöt eivät täytä lainsäädännön laadulle tai julkisuudelle asetettuja edellytyksiä. Ne eivät ole säädöksiä, eikä niillä voi käsitteellisesti olla direktiivin 2016/680 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun ”lainsäädännön” ominaisuutta.
- 26 Poliisilain 65 §:n säännös on epäilemättä ”jäsenvaltion lainsäädäntöä”. Tämä säännös ei kuitenkaan ole sellaisenaan riittävän täsmällinen ja yksityiskohtainen, jotta se voisi täyttää direktiivin 2016/680 8 artiklan 2 kohdan vaatimukset, tulkittuna yhdessä direktiivin 10 artiklan kanssa. Poliisilain 65 §:ssä ei säädetä muun muassa säilytyksen erityisistä edellytyksistä, otetusta näytteestä saatavien tietojen tyypistä eikä DNA-profiilien jatkuvan säilyttämisen osalta edellytyksistä, joiden perusteella ne poistetaan. Se ei myöskään sisällä yhtään direktiivin 2016/680 10 artiklassa edellytetyistä suojatoimista.

- 27 Tätä lainsäädäntöä täydentävät kuitenkin sen perustuslain mukainen tulkinta ja oikeuskäytäntö. Direktiivin 2016/680 johdanto-osan 33 perustelukappaleessa säädetään tältä osin, että ”kun tässä direktiivissä viitataan jäsenvaltion lainsäädäntöön, oikeusperustaan tai lainsäädäntötoimeen, siinä ei välttämättä edellytetä parlamentissa hyväksyttyä säädöstä – – Kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön, oikeusperustan tai lainsäädäntötoimen olisi kuitenkin oltava selkeä ja täsmällinen ja sen soveltamisen olisi oltava asianosaisten kannalta ennakoitavissa – –”
- 28 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy niin ikään ilmi, että ”lainsäädäntö” ei käsitä pelkästään lakia vain myös oikeuskäytännön, kun on kyse perusoikeuksien rajoittamisen laillisuudesta (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 26.4.1979, Sunday Times v. Yhdistynyt kuningaskunta (nro 1), valitus nro 6538/74, 47 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.4.1990, Kruslin v. Ranska, valitus nro 11801/85, 29 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 10.11.2005, Leyla Şahin v. Turkki, valitus nro 44774/98, 84–98 kohta).
- 29 Unionin tuomioistuimen viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on kuitenkin asetettu korkeampia vaatimuksia perusoikeuksia rajoittavan ”lainsäädännön” laadulle ja julkisuudelle. Unionin tuomioistuin on esimerkiksi katsonut, että kun otetaan huomioon korkeatasoinen suoja, kun on kyse perusoikeuksien erityisen merkittävistä rajoituksista, ”ainoastaan säännös, joka on yleisesti sovellettava, voi täyttää selvyuden, ennakoitavuuden, saatavuuden ja erityisesti mielivallalta annettavan suojan vaatimukset” (ks. esim. tuomio 15.3.2017, Al Chodor, C-528/15, EU:C:2017:213, 43 kohta). Unionin tuomioistuin on päätenyt samansuuntaiseen tulokseen useissa nimenomaan henkilötietojen suojaa koskevissa asioissa ja korostanut, että lainsäädännössä ”on myös säädettävä aineellisista ja menettelyllisistä kyseistä käyttöä koskevista edellytyksistä”, jotka koskevat toimivaltaisten viranomaisten oikeutta saada säilytetyjä liikenne- ja paikkatietoja (ks. esim. viimeisimmät tuomiot 2.3.2021, Prokuratuur, C-746/18, EU:C:2021:152, 49 kohta ja tuomio 5.4.2022, Commissioner of An Garda Síochána ym., C-140/20, EU:C:2022:258, 104 kohta).
- 30 DNA-näytteiden ja niistä muodostettujen DNA-profiilien hankkimista, säilyttämistä ja hävittämistä koskevien vähimmäisvaatimusten määrittelyä koskevan lainsäädännön laadulle asetettujen tiukempien vaatimusten logiikkaa olisi oletettavasti sovellettava myös tässä tapauksessa. Itse direktiivin 2016/680 10 artikla, luettuna yhdessä direktiivin johdanto-osan 37 perustelukappaleen kanssa, jossa tällaiset henkilötiedot luokitellaan erityissuojaa nauttivaan tietoryhmään, vahvistaa tämän johtopäätöksen. Tällaisessa tapauksessa unionin lainsäädäntö edellyttäisi, että yleisesti sovellettavassa lainsäädännössä säädettäisiin ainakin tietokannan yleisistä puitteista, pääsyyn liittyvistä kysymyksistä, DNA-tietojen tarkemmasta käyttötavasta, mukaan lukien sen käytön esteet, mutta ennen kaikkea 10 artiklan mukaisesti asianmukaisista oikeuksien ja vapauksien takeista, muun muassa erottelemalla selkeästi, minkälaisen rikosten perusteella DNA-profiileja

voidaan ottaa käyttöön ja millä edellytyksillä tiedot voidaan hävittää tai on hävitettävä.

- 31 Tällaisesta ei kuitenkaan tällä hetkellä ole säädetty tässä tapauksessa sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä. Jos vastaavia vaatimuksia kuitenkin sovellettaisiin automaattisesti tässä tapauksessa ja muissa hallintotuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa nykyisen poliisilain 65 §:n perusteella, seuraukset olisivat väistämättä jokseenkin radikaaleja: tuomioistuimen olisi katsottava, että kansallinen säännös on ristiriidassa direktiivin 2016/680 8 artiklan 2 kohdan kanssa, luettuna yhdessä 10 artiklan kanssa, ja että kaikki biologiset DNA-näytteet ja niiden perusteella laaditut DNA-profiilit ovat automaattisesti laittomia.

TYÖASIAKIRJA